

УДК 811.111'243

Н. С. Стирнік

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ДОМІНАНТНІ ПРОБЛЕМИ АУДІЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Розглянуто деякі аспекти навчання сприйняттю іншомовних аудіотекстів студентами гуманітарних спеціальностей. Зроблено спробу детально розглянути певні труднощі, які виникають у студентів під час аудіювання, а також шляхи їх подолання; надано рекомендації щодо покращення процесу реценції автентичних текстів.

Ключові слова: аудіювання, види аудіювання, етапи аудіювання, іншомовне спілкування, мовленнєва діяльність, аудіотекст.

Стирнік Н. С. Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара. **ДОМИНАНТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ АУДИРОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ГУМАНИТАРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ**

Рассмотрено некоторые аспекты обучения восприятию аудиотекстов на иностранном языке студентами гуманитарных специальностей. Сделана попытка детально рассмотреть определенные трудности, которые возникают у студентов во время аудирования, а также способы их преодоления; предложены рекомендации относительно улучшения процесса реценции автентичных текстов.

Ключевые слова: аудирование, виды аудирования, этапы аудирования, общение на иностранном языке, аудиотекст.

Styrnik N. S. Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. **DOMINANT LISTENING COMPREHENSION PROBLEMS IN THE PROCESS OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING FOR STUDENTS OF HUMANITIES**

The article deals with some teaching aspects of foreign language audiotexts' perception by the students of humanities. Listening comprehension plays important role when obtaining foreign language. It is also worth pointing out that among four types of language skills listening comprehension is one of the most difficult. This skill was under the investigation by domestic and foreign scholars: I. Zimniaia, I. Vereshchagina, H. Rogova, M. Liakhovitskii, L. Vandergrift, S. Korey, N. Osada, J. Morley and others. Listening comprehension has to be paid great attention from the very beginning of foreign language mastering. It was fulfilled the attempt to study closely some difficulties which students may encounter when listening foreign audiotexts and the ways of their overcoming were also under the consideration. Some challenges when working with authentic audiotexts were distinguished in the article. The recommendations as for improving the process of the authentic texts' comprehension were offered. Among them there are vocabulary broadening, exercising not only at the lessons but also individually, communication with native speakers and interest in the culture of language being learnt. We can conclude that listening comprehension play dominant role when obtaining foreign language. Listening comprehension teaching is bound up with teaching of such foreign language aspects as vocabulary, grammar and language communication in the frame of modern communicative approach.

Key words: listening comprehension, types of listening comprehension, stages of listening comprehension, foreign language skills, audiotext.

Єдина ознака досконалих знань – це сила навчання.

Арістотель

Аудіювання є одним із найважливіших аспектів у навчанні іншомовному спілкуванню. Ми підтримуємо точку зору зарубіжних науковців, які вважають, що сьогодні відбувається «поширене усвідомлення важливості аудіювання» (current awakening in education to the importance of listening comprehension), бо цей вид мовленнєвої діяльності розглядається як «вкрай необхідний аспект у навчанні мови»

(critical dimension in language learning) [11, p. 53]. Суспільно-політичні та соціокультурні зміни у нашому суспільстві, прагнення України щодо вступу до Європейського Союзу, необхідність українських фахівців не лише вільно спілкуватися з іноземними партнерами за професійною спрямованістю, а й володіння кількома іноземними мовами – всі ці чинники і зумовлюють *актуальність* обраної теми.

Навчання аудіюванню відіграє важливу роль в оволодінні іноземною мовою, адже без нього неможливе говоріння. Серед чотирьох видів мовленнєвої діяльності аудіювання є найважчим, а також, на думку дослідників, «складною рецептивною діяльністю, яка пов'язана із сприйняттям, розумінням та активною переробкою інформації, яка міститься в усному мовному повідомленні» [2, с. 161]. Це пов'язано не тільки з особистими фізичними здібностями того, хто сприймає мову на слух, але й, як зазначають зарубіжні дослідники, «аудіювання тривалий час вважалося пасивним навиком, і науковці розглядали його як здібність, яка може розвиватися самостійно» (listening comprehension has long been regarded as a passive skill, and researchers considered it an ability that would develop without assistance) [11, p. 53]. І лише з 70-х років XX століття викладачі іноземних мов почали детально вивчати саме цю складову мовленнєвої діяльності, більше уваги приділяти навчання аудіюванню. Згодом у вступі до своєї праці «Factors in Listening Comprehension» (2009) науковець Ральф Ніколз також зазначає, що «особливо з появою радіо значна увага приділяється аудіюванню» (particularly since the advent of radio, the significance of listening is receiving increased attention) [12].

У пострадянській лінгвістичній науці XX століття російська дослідниця З. А. Кочкіна у статті «Аудирование: что это такое?» використала термін «аудіювання», сприявши його подальшому використанню замість терміна «сприйняття мови на слух» [3]. У зарубіжній методиці термін «аудіювання» розглядався ще у 1930-х роках у праці американського психолога Д. Брауна «Teaching Aural English». Питанням щодо аудіювання цікавилися як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти, серед яких були І. Зимня, І. Верещагіна, Г. Рогова, М. Ляховицький, Л. Вандергріфт, С. Корі, Н. Осада та інші. У працях йшлося про визначення терміну «аудіювання», про труднощі під час сприйняття тексту, також було запропоновано низку вправ на відпрацювання цього навичку. Але, незважаючи на велику кількість наукових розвідок, присвячених цьому питанню вітчизняними та зарубіжними дослідниками, проблема сприйняття іноземної мови й дотепер залишається недостатньо дослідженою, «найменш зрозумілим процесом» (it still remains one of the least understood processes) [11, p. 53]. На думку Дж. Морлі, для майбутніх учених «залишається ще велике поле діяльності для наукових розвідок як у теорії, так і у практиці» (much work remains to be done in both theory and practice) [10, p. 69]. Варто також зазначити, що деякі науковці наголошують на термінологічній різниці між слуханням та аудіюванням: якщо «слухання» означає акустичне сприйняття звукоряду, то поняття «аудіювання» – процес сприйняття та розуміння мови [1].

Ми поділяємо точку зору тих науковців, які вважають, що аудіюванню треба приділяти першочергову увагу ще на початковому етапі вивчення іноземної мови, адже «завдяки аудіюванню відбувається засвоєння лексичного складу мови та його граматичної структури, а також оволодіння такими видами мовленнєвої діяльності, як мовлення, читання та письмо» [5]. Якщо говорити про навчання іноземній мові студентів гуманітарних спеціальностей (насамперед маємо на увазі «Міжнародні відносини» та «Міжнародна інформація»), для яких іноземна мова є профільною, то майбутнім фахівцям під час навчання слід приділяти певну увагу як аудіюванню, так і іншим видам мовленнєвої діяльності. Слід звернути увагу, що всі чотири види мовленнєвої діяльності тісно пов'язані між собою. Так, удоскона-

люючи один вид, ми паралельно відпрацьовуємо інший: «аудіювання і читання спрямовані на сприйняття та смислове перероблення інформації, аудіювання та мовлення – це дві сторони одного явища, яке називається усною мовою» [4].

Аудіювання є «комплексним видом інтелектуальної діяльності, який охоплює низку розумових процесів, котрі відбуваються паралельно та послідовно» [8]. Існує певна низка проблем, які виникають під час аудіювання. Так, учені вирізняють суб'єктивні та об'єктивні труднощі під час аудіювання. Під суб'єктивними проблемами розуміють психічні особливості (пам'ять, увага, мовний слух, швидкість реакції, здатність до прогнозування), рівень підготовки та володіння іноземною мовою того, хто слухає. Під об'єктивними – специфіка навчального матеріалу, що пропонується (кількість прослуховувань, темп, тривалість тексту) та умови, в яких відбувається його сприйняття (звук, фоновий шум тощо). Автори численних підручників та методичних посібників із теорії навчання іноземним мовам Н. Гальскова та Н. Гез пропонують розлогу градацію об'єктивних проблем під час аудіювання: перша пов'язана з умовами сприйняття, друга – зі сприйняттям мовної форми, третя – зі змістом аудіотексту і четверта – з формою подання аудіотексту. Також вчені пропонують окрему градацію труднощів у процесі аудіювання за змістом аудіотексту: від захоплюючих до змістовних, від наративних до описових, від монологічних до діалогічних. Розглянемо класифікацію труднощів, яку запропонував дослідник Е. І. Пассов: 1) труднощі сприйняття мовної форми; 2) труднощі сприйняття змісту; 3) труднощі умов сприйняття мови; 4) труднощі сприйняття форми висловлювання (монолог, діалог, полілог) [7, с. 186–188].

У запропонованій статті звертаємо увагу на найпоширеніші труднощі, з якими можуть зіткнутися студенти факультету суспільних наук та міжнародних відносин, опановуючи «listening comprehension» під час практичних занять з дисциплін «Перша іноземна мова», «Іноземна мова спеціальності» та «Теорія та практика перекладу». Адже, перш ніж розпочати прослуховування аудіотексту, реципієнту спочатку слід визначитися, з якою метою виконуються завдання з аудіювання. Так, за Д. Рідделлем, існує три основних види аудіювання: 1) розуміння основної ідеї тексту; 2) вилучення необхідної інформації, певних деталей, ключових слів; 3) цілісне розуміння всього тексту [13, р. 154–155].

Можна виділити такі труднощі під час аудіювання:

1. Психологічні особливості, погана пам'ять, неспроможність зосередитися.
2. Різноманітні акценти та діалекти: British English, American English, Scottish English, Canadian English тощо; розмовна мова, а також використання вигуків.
3. Темп мовлення, тобто швидкість, з якою розмовляють іноземці у реальному житті і яка відрізняється від того, як намагається вимовляти іноземні слова під час навчання не носій мови.
4. Брак часу для виконання завдань під час прослуховування.
5. Брак необхідного словникового запасу.
6. Недостатність фонових або культурологічних знань про ту чи іншу країну.
7. Занадто довгий текст для прослуховування.
8. Брак реального спілкування з носіями мови.
9. Матеріал, який не відповідає рівню знань студентів.
10. І, нарешті, погана якість запису.

Для повноцінного прослуховування аудіотексту і вітчизняні, і зарубіжні дослідники радять використовувати три етапи: до прослуховування (before listening), власне прослуховування (while listening) та після прослуховування (after listening). І дійсно, наразі цей метод є самим суттєвим. Так, на першому етапі студентам важливо чітко визначити мету аудіювання: що саме їм потрібно виконати під час

праці з аудіотекстом. Далі, наприклад, пропонується відповісти на певні запитання перед прослуховуванням, спробувати спрогнозувати, про що йдеться в тексті. Бажано також розглянути незнайомі слова та вирази, приділяючи увагу ключовим словам, зачитати їх уголос та фронтально опитати студентів. На другому етапі потрібно зосередити увагу на ключових словах, які допоможуть зрозуміти власне зміст аудіотексту. Можна поради студентам нотувати інформацію під час прослуховування, не зосереджуватися на кожному слові окремо, а намагатися сприймати текст загалом. Викладачеві на цьому етапі потрібно оголосити, скільки разів буде запропоновано прослухати аудіотекст. Кількість прослуховувань залежить від рівня підготовки студента. На третьому етапі (який нерозривно пов'язаний із говорінням) необхідно поради студентам переглянути нотатки та перевірити, чи правильно виконані завдання для роботи з текстом після аудіювання. Під час аудіювання студенти опановують нову лексику та обговорюють набутий матеріал із метою удосконалення навичок розуміння іноземної мови та подальшого спілкування.

Основна мета навчання іноземній мові полягає у підготовці студентів спілкуванню у наближених до реальних ситуацій умовах (що є досить складним процесом). Тому під час підготовки матеріалу для прослуховування (який, насамперед, повинен бути цікавим та інформативним) аудіотексти потрібно підбирати з урахуванням фахової спрямованості студентів. Водночас тексти для прослуховування надають інформацію для обговорення, що, безсумнівно, сприяє розвитку навичок говоріння та письма. Під час навчання сприйняттю іноземної мови на слух кількість прослуховувань також має важливе значення. Звичайно, у реальному спілкуванні повторення декілька разів просто неможливе. Але під час навчання, повторне прослуховування значно покращує розуміння та сприйняття іноземної мови. Аудіотексти потрібно підбирати за ступенем важкості: надто прості тексти не вмотивовують студентів у досягненні більш високих результатів та не сприяють вдосконаленню набутих навичок; надто складні – нівелюють бажання щодо подальшого навчання. На наш погляд, завдання викладача полягає у ретельній організації занять та підготовці студентів до різноманітних мовних ситуацій, що трапляються не тільки у повсякденному спілкуванні, а й за професійною спрямованістю. Слушною видається точка зору дослідників, які вважають, що «правильним є не усунення, а поступове та послідовне подолання труднощів під час навчання» [6]. З метою подолання вищеназваних труднощів під час прослуховування автентичних текстів бажано рекомендувати студентам розширювати свій словниковий запас та виконувати різноманітні вправи не лише під час роботи в аудиторії. Певну роль відіграє і спілкування з носіями мови (всесвітня павутина – неабиякий ресурс для пошуку співрозмовників за інтересами). Зацікавленість культурою країни, мова якої вивчається, також допоможе в опануванні такого виду мовленнєвої діяльності, як аудіювання.

Отже, аудіювання відіграє домінуючу роль ще на початковому етапі навчання іноземним мовам. Навчання сприйняттю на слух чужоземної мови пов'язано із викладанням таких аспектів іноземної мови, як лексика, вимова, граматики, мовна комунікація в межах сучасного комунікативного підходу.

Бібліографічні посилання

1. **Власенко Л.** Особливості навчання аудіювання як виду мовленнєвої діяльності [Електронний ресурс] / Л. Власенко, О. Левурда. – Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19587.html>.
2. **Гальскова Н. Д.** Терия обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – Изд. 3-е, стереотип. – М. : Изд. центр «Академия», 2006. – 336 с.

3. **Кочкина З. А.** Аудирование: Что это такое? / З. А. Кочкина // Иностранные языки в школе. – 1964. – № 5. – С. 14–18.
4. **Никитина Ю. А.** Речеведческий подход к формированию умений аудирования как средство повышения профессиональной компетенции студентов факультетов иностранных языков (На материале жанров англоязычной новостной информации) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 [Электронный ресурс] / Никитина Юлия Анатольевна. – Режим доступа : <http://dissland.com/catalog>.
5. **Овсянникова А. Ю.** Обучение аудированию на уроках иностранного языка [Электронный ресурс] / А. Ю. Овсянникова. – Режим доступа : <http://festival.1september.ru/articles/584680>.
6. **Основные трудности понимания речи на слух** [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.pedsovet.pro/index.php?option=com_content&view=article&id=353:osnovnie-trudnosti-ponimaniya-p-rechi-na.
7. **Пассов Е. И.** Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М. : Рус. яз., 1989. – 276 с.
8. **Якимчук Ю. В.** Трудности при аудировании у студентов вузов [Электронный ресурс] / Ю. В. Якимчук. – Режим доступа : http://www.esj_pap_2014-1.
9. **Learn to Listen to Natural-Speed English** [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.teacherjoe.us/ConvSkills08.html>.
10. **Morley J.** Aural Comprehension Instruction: Principles and Practice / J. Morley // Science and Education. – Boston : Heinle & Heinle Publishers, 2001. – P. 69–85.
11. **Osada N.** Listening Comprehension Research: A Brief Review of the Past Thirty Years / N. Osada. – Dialogue. – Vol. 3. – 2004. – P. 53–66.
12. **Ralph G. Nichols** Factors in Listening Comprehension [Electronic resource] / G. Ralph. – Access mode : <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03637754809374953>.
13. **Riddell D.** Teach English as a Foreign Language: Teach Yourself. – Teach Yourself / D. Riddell. – 2010. – 352 p.

Надійшла до редколегії 20.02.16

УДК 802.0-56(075.8)

И. П. Суима

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ЛЕКСИЧЕСКОЕ НАПОЛНЕНИЕ РЕСПОНСИВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ (на материале английского языка)

Рассмотрены особенности лексического наполнения респонсивных предложений в современном английском языке, сопоставлены лексические единицы, характерные для разных типов соответствующих синтаксических конструкций. Описаны общие и дифференциальные признаки лексического материала, используемого при построении разных типов респонсивных предложений. Обращено внимание на связь между поставленным вопросом и вербальной реакцией на него. Разные типы респонсивов проанализированы с точки зрения разнообразия их лексического состава.

Ключевые слова: респонсивное предложение, лексическое наполнение предложения, синтаксическая единица, контентный и эмпи-респонсив, латентное респонсивное предложение.

Суїма І. П. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. **ЛЕКСИЧНЕ НАПОВНЕННЯ РЕСПОНСИВНИХ РЕЧЕНЬ (на матеріалі англійської мови)**

Розглянуто особливості лексичного наповнення респонсивних речень у сучасній англійській мові, порівняно лексичні одиниці, що характерні для різних типів відповідних синта-